

SOOME METSATEADUSLIKU SELTSI SIDEMETEST EESTI METSATEADLASTEGA ENNE TEIST MAAILMASÕDA

Eesti metsateaduse arengust kahe maailmasõja vahelisel perioodil on viimasel ajal avaldatud mitmeid kogumikke.¹ Timo Rui on oma Joensuu Ülikoolis kaitstud doktoriväitekirjas “Välismaa teadlased Tartu Ülikoolis ja eestlaste õppereisid välismaale 1919–1940” andnud ülevaate ka metsateadlaste Soome-kontaktidest.² Hiljuti Soome Rahvusarhiivi loovutatud Soome Metsateadusliku Seltsi materjalid võimaldavad seda pilti veelgi täiendada peamiselt Eesti metsateadlaste ja selle Soome ühe väljapaistvama teadusliku seltsi sidemete osas.

Soome Metsateaduslik Selts asutati 29. aprillil 1909 eesmärgiga edendada metsateaduslikku uurimist ja parandada metsateadlastevahelist koostööd. Temast kujunes Soome üks autoriteetseim ja mõjukaim metsanduslik organisatsioon, kuhu kuulus kõrgharidusega metsandusspetsialistide enamik. Selts jagas stipendiume nii uurimistööks kui ka

õppereisideks, kogus maa eri osadest metsateadlastele vajalikke andmeid, toimetas väljaandeid ja pidas koosolekuid. Soome Metsateaduslik Selts kujunes teaduslikku uurimistööd suunavaks, toetavaks ja koordineerivaks institutsiooniks.

Seltsi tähtsust toleaeegses Soomes võimaldab mõista väljend “Soome elab metsast”. Kuni paari viimase aastakümneni oli mets peamine väljaveoartikkel ja rikkuse allikas. Metsateaduse arendamisel oli kogu maa majanduse seisukohalt oluline tähtsus. Soome Metsateaduslik Selts sai oma tegevuse arendamiseks riigilt toetust. Lisaks tegid annetusi pangad, ettevõtted ja üksikisikud. Seltsi tähtsust ühiskonnas iseloomustab hästi see, et Soome presidendid ja peaministrid on olnud seltsiga traditsiooniliselt tihedates suhetes. Seltsi asutaja metsateadlane A. K. Cajander oli aastatel 1922, 1924 ja 1937–1939 Soome peaminister.

Soome Metsateadusliku Seltsi üks tähtsamaid tegevusvorme olid ettekandekoosolekud, kus tutvustati värskeid uurimistulemusi. Soome iseseisvumise järgsel ajal, 1920. aastate algupoolel esitleti neis ka teiste maade metsamajandust. Seda liiki ettekannete seas üks esimesi käsitles Eestit: Emil Vesterinen tutvustas 1922. aasta kevadel seltsis Eesti metsamajandust.³ Ettekandes andis ta üldise ülevaate Eesti ajaloost kuni iseseisvumiseni. Põhjalikumalt käsitles ta maa ja metsa omandisuheteid ning olusid, mis viisid 1919. aastal radikaalse maareformi läbiviimisele.⁴ Emil Vesterinen pidas Eesti-teemalise ettekande ka seltsi aastakoosolekul 30. aprillil 1923.

Soome Metsateaduslik Selts hakkas 1922.–23. aastal valima välismaiseid korrespondent- ja auliikmeid. Eesmärgiks oli tihedamate sidemete sõlmimine välismaa teadlastega. Aastal 1934 oli seltsil lisaks 183 kodumaisele ka 121 välismaist liiget.⁵ Eestlastest valiti esimesena korrespondentliikmeks Tartu Ülikooli metsakorralduse erakorraline professor Andres Mathiesen 1925. aastal. Dotsent Oskar Daniel kutsuti korrespondentliikmeks 1926. aastal, Paul Reim 1928. aastal ja dotsent Karl Werberg (Kaarel Veermets) 1934. aastal.⁶ Ainsa eestlasena valiti auliikmeks Andres Mathiesen 1934. aastal.

Seltsi üks olulisemaid tööpõlde oli kirjastustegevus. Kõige tähtsamaks teaduslikuks sarjaks kujunes “Acta Forestalia Fennica”. Hiljem lisandunud “Silva Fennica” sarjas hakati avaldama uurimusi, mis pakkusid huvi laiemale lugejaskonnale. Juba aastatel 1920–1921 tehti algust väljaannete vahetamisega kodu- ja välismaa ülikoolide ning muude metsateaduslike uurimisasutustega. Aastaks 1934 ulatus nende välismaiste seltside, ametite ja organisatsioonide arv, kellele selts oma publikatsioone saatis, juba 473-ni. Tartu Ülikooliga sai

¹ Tartu Ülikooli Põllumajandusteaduskonna metsaosakond 80. Tartu, 2000; Metsanduslikud jätkväljajanded Eestis. – Akadeemilise Metsaseltsi Toimetised XIII. Tartu, 2000; Töid Eesti metsanduse ajaloost II. – Akadeemilise Metsaseltsi Toimetised X. Tartu, 1999 jt.

² T. Rui. Ulkomaistet tiedemiehet Tarton Yliopistossa ja virolaisten opintomatkat ulkomaille 1919–1940. Historian tutkimuksia. Joensuu, 2001.

³ Emil Vesterinen (1886–1968) oli estofiil, kes oli abielus eestlanna Leeni Ploompuga. Oma tegevusega rajas aluse Soome ja Eesti metsateadlaste sidemetele. Emil Vesterinen oli aastatel 1920–1927 Eesti konsul Soomes.

⁴ KA. Suomen Metsätieteellisen Seuran arkisto, kd. 2.

⁵ Samas, kd. 31.

⁶ KA. Suomen Metsätieteellisen Seuran arkisto, kd. 2.

väljaannete vahetus alguse 1921. aastal, mil Soome Metsateaduslik Selts saatis Tartu Ülikoolile "Acta Forestalia Fennica" esimesed kaksteist köidet ja tegi ettepaneku publikatsioonide vahetuseks edaspidi. Vastuseks saadeti 8. veebruaril 1921. aastal Peeter Põllu allkirjaga kiri, milles teatati, et Tartu Ülikool astub hea meelega "Toimetuste" vahetusse.⁷ 1922. aastal asutatud Akadeemilise Metsaseltsiga on vahetustegevus alguses olnud ilmselt juhuslik, sest 1929. aastal on Soome Tartust saadetud "Eesti Metsanduse aastaraamat III" ja tehtud ettepanek väljaannete reeglipäraseks vahetuseks. Soome Metsateadusliku Seltsi sekretär on kirjale teinud märkuse, et vahetus on juba käigus.⁸ Publikatsioonide vahetamine algas ka Tartu Ülikooli Botaanika Instituudi ja Botaanikaaiaga. Lisaks on Soome Metsateaduslik Selts saatnud oma väljaandeid Tartu Ülikooli Raamatukogule ja Põllumajandusministeeriumi Metsade Peavalitsusele. Seltsi väljaannete vastu on tundnud huvi Tartu Ülikooli põllumajanduskeemia professor A. Nõmmik, kes palus 1928. aastal endale saata seltsi väljaannete nimekirja.⁹

Väljaannete vahetus aitas tutvustada Soome metsateadlaste töid kogu maailmas. Lisaks sai selts palju väärtuslikke raamatuid, mille hankimiseks muidu ei oleks olnud võimalusi ja mille tulemusel kujunes seltsile järk-järgult väga rikkalik raamatukogu. Näiteks 1932. aastal sai selts 575 ja 1934. aastal 777 köidet. Eestist saadetuid oli nende hulgas vastavalt 18 ja 9. Teaduslike sidemete arendamine oli seltsi töös olulisel kohal. Soome Metsateadlaste Selts võttis aktiivselt osa Rahvusvahelise Metsateaduslike Uurimisasutuste Liidu (I.U.F.R.O.) tegevusest. Professor Eino Saari oli kaua bibliograafia ja terminoloogia komitee esimees. Eesti metsateadlased külastasid Soomet seoses õppereisidega, aga ka 1927. aastal peetud Põhjamaade metsakongressiga (O. Daniel). Eesti Metsaühingute Liidu teaduslik sekretär Karl Robert Kerberg tegi õppereisi Soome 1925. ja 1932. aastal. Pikemalt täiendas end Soomes professor A. K. Cajanderi juhendamisel TÜ stipendiaat Paul Reim, kes sai seal 1927. aastal ka magistrikaadi. Kaks aastat hiljem kaitses ta doktoritöö, mille teemaks oli haava paljunemisbioloogia Eestis ja Soomes kogutud uurimisainestike valgusel. Samateemalise ettekandega esines ta ka Soome Metsateadusliku Seltsi koosolekul 1928. aastal.

Soome metsateadlased on käinud Eestis ekskursioonidel ja külaskäikudel ning peatunud siin ka läbisõidul. Väga tihedad olid Emil Vesterise suhted Eestiga. Eestit külastas enamik tolleaegsest Soome Metsateadusliku Seltsi tuntud liikmetest (A.K. Cajander, Erik Lönnroth, Eino Saari, Lauri Ilvessalo jt.).¹⁰ Tavaliselt kuulus reisikavva

tutvumine ülikooli Kastre-Peravalla (Järvelja) õppe- ja katsemajandiga. Paul Reim märgib kirjas Andres Mathiesenile, et Soome metsateadlastele pakub erilist huvi Eesti teistsugune loodus ja siinne Põhjamaadest erinenud metsade hooldamise traditsioon.¹¹

Lisaks ekskursioonidele ja külaskäikudele süvenes teaduslik koostöö. Professor A.K. Cajander kutsuti 1920. aastatel lõpul Eestisse loenguid pidama oma metsa- ja sootüüpide teooriast. Professor Cajander oli rahvusvaheliselt tunnustatud teadlane, kelle metsatüüpide teooria oli laiemat huvi äratanud. Eestis pidas ta kolm loengut.¹² Need saksakeelsed loengud otsustati avaldada ka Soomes 2500 eksemplaris.¹³ Professor Cajanderi metsa- ja sootüüpide teooriat kohaldasid Eesti oludele A. Rühl ja K. Linkola. Professor Kaarlo Linkola artikkel Eesti metsatüüpidest avaldati "Acta Forestalia Fennica" sarjas.¹⁴ Samas avaldati ka tema uurimus segalehtmetsadest Eestis, mis moodustas jätku elmisele artiklile.¹⁵ Eestit käsitlevate artiklite avaldamist Soome metsandust käsitlevas sarjas põhjendati sellega, et nendes käsitleti lähedase maa olusid.

Eesti metsateadlaste ja Soome Metsateadusliku Seltsi suhted, mis 1920. ja 1930. aastatel rajasid nii isiklikele kontaktidele, väljaannete vahetusele kui ka teaduslikule koostööle, katkesid seoses Teise maailmasõjaga.

Ülle Tarkainen

⁷ Samas, kd. 58.

⁸ Samas.

⁹ Samas.

¹⁰ EAA. F 2100, nim. 12, sü. 568, l. 3, 82, sü. 577, l. 60.

¹¹ Samas, sü. 568, l. 20.

¹² A. Cajander. Wesen und Bedeutung der Waldtypen. – Streiflicher und die Estnische Forstwirtschaft und ihr Anschluss an die Cajandersche Waldtypenlehre. – TÜ Metsaosakonna toimetused nr 10. Tartu, 1927, lk. 1–77 (Anhang).

¹³ KA. Suomen Metsätieteellisen Seuran arkisto, kd. 9.

¹⁴ K. Linkola. Zur Kenntnis der Waldtypen Eestis. – Acta Forestalia Fennica 34. Helsingfors, 1929.

¹⁵ K. Linkola. Über die Halbhainwälder in Eesti. – Acta Forestalia Fennica 36. Helsingfors, sine anno.